

стоящее письмо помѣщено между письмами 1594 и 1596 г.г.

2) Князь Острожскій принималъ дѣятельное участие въ двухъ протестантскихъ сѣздахъ: *Торунскомъ*, бывшемъ въ 20—26 числа въ августа 1595 года, и *Виленскомъ*, бывшемъ въ маѣ 1599 г. (*Andrae Wengerscii, Slavoniae reformatae libri quatuor. Amsterdami 1679 an. стр. 476-498. Lukaszewicz. Geschichte der reformirten Kirchen in Lithauen. I. 59 и слѣд.*).—Приурочить приведенное письмо къ послѣднему сѣзду нѣтъ основаній: для этого нужно допустить, что оно писано было за цѣлые десять мѣсяцевъ до означеннаго сѣзда—4 авг. 1598 г., но въ это время еще не былъ рѣшенъ самый вопросъ о виленскомъ сѣздѣ. Между тѣмъ подобнаго противорѣчія мы не встрѣтимъ, относя письмо ко времени, предшествовавшему торунскому сѣзду, потому что сѣздъ этотъ назначенъ былъ въ мартъ 1595 года, во время бывшаго въ Краковѣ сейма, и ему дѣйствительно предшествовали между приглашенными на него лицами предварительныя совѣщанія, или—какъ выражается князь Острожскій—*pierwszy instancyj panów*. У Лукашевича находимъ, что литовскіе протестанты мѣстомъ для подобныхъ совѣщаній избрали Вильно, а днемъ—праздникъ Вознесенія; православные же—какъ это оказывается изъ настоящаго письма—рѣшились собраться для разсужденій въ Сандомірѣ въ первыхъ числахъ августа (по всей вѣроятности въ праздникъ Преображенія Господня).

XII.

Письмо нареченнаго Полоцкаго епископа Григорія къ князю Николаю Радзивилу (Сироткѣ) о дѣлахъ, касающихся униі.

1595 г. авг. 20.

Iasnie oswiecone xiąże miłosciwy panie y dobrodzieju, Panie Woiewoda Trocky.

Nanizsze służby moje pokornie zalecam w miłosciwą laskę W. Mości, mego miłosciwego Pana.

Za tak pociechę dobrą, a miłoszciwą łaskę W. Xiążeczey Mosci, żescie W. M. za te nasze niebezpieczeństwo od naszych ze Rusi racziliscie się wziąć, Boże stworczeluz aby i do konca tak było. W czym nic nie wąpiemy, gdyż dla fały Bożej a zgody świętei cierpielibychmy. Ia z moiey chęci za pomocą miłego Boga chcę nic nie mieszkając zaczątą tę swiętobliwą sprawę i do konca potężnie iako byc może przywiesc, y s tym pisaniem iadą a stamtąd do iego krolewskiey mosci, mając pisanie w tey sprawie od waszey xiążeciey mosci. Daize Boże aby z moiey ubogei części swiętą iedność widział i Pana Boga chwalił, od którego wszechmoćności waszey xiążeciey mosci wiernie szczęśliwego panowania i pociech radosnych według wolei waszey M. zażywac ku fałe Bożej; i powtore się z modlitwami moiemi w miłoszciwą łaskę Waszey X. mosci oddaię. Pisan w Nowogrodku, d. 20 augusta, A. 1595.

W. X. M. mego miłoszciwego Pana,
Bogomolca i sluga nanizszy

Hregory naznaczony wladyka Połocki, ręką własną,

Adpecz: Iasnie oswieconemu xiążeciu na Olice i Nieswiżu, Panu *Mikolaiu Chrisztofu Radziwilu* woiewodzie Trockiemu et. caet. et. caet. Panu u dobrodziejowi miłoszciwemu memu.

(Съ подлинника, находящагося въ Импер. Публ. Библ.; книга автографовъ, № 218).

Примѣч. Князь Николай VIII Христофоръ Радзивиль (Сиротка), къ которому адресовано настоящее и нѣсколько послѣдующихъ писемъ (см. №№ XIII и XVI), былъ старшимъ сыномъ известнаго своею расположенностію къ протестанству князя Николая Радзивила Чернаго. Цервоначалное воспитаніе Николая Сиротки въ домѣ отца, всегда переполненномъ учеными кальвинистами, велось въ духѣ протестанскомъ; въ такомъ же духѣ оно шло и за границу, куда по обычаю того времени, знатныя лица посылали своихъ дѣтей для завершенія образованія. Но спустя нѣсколько лѣтъ послѣ смерти сво-

его отца (†1565 г.), Сиротка, благодаря стараніямъ знаменитаго іезуита Петра Скарги, оставилъ протестантизмъ и перешелъ въ римско-католическую церковь, увлекши своимъ примѣромъ и младшихъ братьевъ (небольшой критическій разборъ мнѣній объ обращеніи сыновей Николая Чернаго въ католицизмъ находится у *Котлубая* въ *Galer. Nieswież. portretów Rabziwiłłowskich.* стр. 307—308). Обратившись въ католицизмъ князь Н. Радзивиль сдѣлался самымъ ревностнымъ его послѣдователемъ. Онъ обогащалъ католическіе костелы и монастыри; фундовалъ іезуитскія школы и коллегіи,—въ особенности виленскую іезуитскую коллегію; предпринималъ, по совѣту своихъ духовниковъ, отдаленное путешествіе въ Палестину (путешествіе это описано Радзивиломъ и было нѣскольکو разъ издаваемо на языкахъ латинскомъ, польскомъ, нѣмецкомъ и русскомъ; всѣ эти изданія перечисляются въ *Enciklop. powszech.* т. XXI, стр. 895); печаталъ на свой счетъ сочиненія Скарги, и т. п.—Ревность Радзивила къ католицизму доходила даже до фанатизма: онъ скупалъ книги, направленные противъ римской церкви, и предавалъ ихъ сожженію. Подобной участи, между прочимъ, подверглась и знаменитая протестантская библія, изданная въ 1563 г. отцомъ Сиротки Радзивиломъ Чернымъ: сынъ не пожалѣлъ 5000 червонцевъ для уничтоженія возможно большаго количества экземпляровъ этой библіи (*Krasinski. Histor. sketch of the rise, progress and decline of the reformation in Poland.* London 1840 т. II, стр. 319—320). Весьма естественно, что при подобномъ религіозномъ настроеніи, уваженіе и покорность Радзивила Сиротки ко главѣ католицизма—папѣ были безграничны. „*Sluchac go (papu) w rzeczach zbawieniу potrzebuiących* (писалъ Сиротка къ своему родственнику, извѣстному уже намъ приверженцу протестантизма Христофору Радзивилу по поводу несогласій между ними относительно кандидата на польскій престолъ по смерти Стефана Баторія) у w Litwie у wszędze na świecie powinieniem, bo nie iego osoby iako prostego człowieka słucham, ale iako Boga, który przez namiastka swego postanowionego od Ducha s. w kościele swym rozkazuje. Boć on sam z nieba z nikim nie mówi. A iesli króla swieckiego dla tego słucham że mi Bog rozkazał, nazywaiąc go sam Bogiem ziemskim, iako więcey tego, któremu у to

podał, że on nam opowieda wolą iego święta za czym iest droga zbawienna. Więc że mi to ten ukazuje iż ia uczynił bych przeciwko duszy, żebych miał obrać pana Schismatyka, słucham go y słuszne, bo Bog to w osobie iego sam rozkazuje, dawszy mu z łaske przywileii, który sam opowiedział y ostrzegł, że kto was slucha mnie słucha, kto was wzgardza mnie wzgardza..... (Рукоп. Имп. Пуб. Библ.; коллекция автографовъ и грам. № 238, листъ 156.—Письмо, отрывокъ изъ котораго приведенъ нами, имѣеть дату отъ 19 окт. 1587 г.).—Послѣ сказаннаго вполнѣ понятно дѣятельное участие Радзивила Сиротки въ дѣлѣ религиозной унии, доказательствомъ котораго, между прочимъ, служатъ и помѣщаемыя нами письма къ нему.

XIII.

Письмо кievскаго Митрополита Михаила Рагозы къ князю Николаю Христофору Радзивилу (Сироткѣ) о дѣлахъ, касающихся унии.

1595 г. авг. 20.

Jaśnie oświecone a miłościwе Xiążę Panie Woiewoda Trocki, Panie a Panie moi miłościwy.

Bogomodlstwo swe ustawiczne zalecam w miłościwą łaskę waszey Xiążęcey mości.

Nie tak zasługi moje, iako iest wielka miłościwа łaska W. Xiążęcey mości, że mi W. M. spolnie z Jego mością Jaśnie oświeconym Panem bratem swym listy przyczynne do Jego Korolewskiej Mości w sprawie tych buntów przez wielbnego xiędza Rektora nieświżskiego posłać raczył, z którym po dostatku się o wszystkim mowiło i co mi należało pożytecznego to mi od Waszey Xiążęcei mości powiadał, on że o wszystkim spawę da waszey xiążęcey mości, i o tey chęci moiey, która zachodzi do iedności z kościołem świętym katolickim. Stym zyczę Waszey Xiążęcey mości łaski Bożey